

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
31. července 2000
VĚC BARFUSS
(Rozsudek ve věci Barfuss versus Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce) zasedající jako Senát, který tvořili následující soudci: J.-P. Costa, předseda, W. Fuhrmann, L. Loucaides, P. Kuris, K. Jungwiert, Sir Nicolas Bratza, K. Traja a dále tajemnice sekce S. Dolléová, po neveřejném zasedání, které se konalo 7. září 1999 a 11. července 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházelo podání stížnosti (č. 35848/97) proti České republice předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) českým občanem Jiřím Barfussem (dále jen „žadatel“) podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) dne 5. února 1997.

2. Žadatel byl zastoupen pražským advokátem O. Choděrou. Vládu České republiky (dále jen „Vláda“) zastupoval úředník Ministerstva spravedlnosti E. Slavík. Stížnost se týkala zajišťovací vazby žadatele a trestního řízení proti němu.

3. Dne 4. března 1998 Komise rozhodla zaslat žádost příslušné Vládě. Vláda předložila své písemné vyjádření 14. května 1998. Žadatel reagoval 22. září 1998.

4. Jakmile vstoupil v platnost Protokol č. 11, byl v souladu s jeho článkem 5 § 2 případ předán Soudu. Věc byla určena k projednání Třetí sekci.

5. Dne 7. září 1999 Soud prohlásil stížnost za přípustnou, pokud jde o stížnost podle článku 5 § 3 Úmluvy ve věci porušení práva na přiměřenou lhůtu pro konání procesu nebo propuštění během něj a rovněž pokud jde o stížnost na délku trestního řízení podle článku 6 § 1 Úmluvy. Soud zamítl zbylou stížnost ve věci zákonnosti žadatelovy vazby.

6. Téhož dne Soud rozhodl, že není nutno konat ústní jednání.

7. Dne 1. listopadu a 22. prosince 1999 a 12. května 2000 strany předložily svá vyjádření ke spravedlivému zadostiučinění.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

8. Dne 19. května 1994 byl žadatel obviněn z podvodu podle § 250 odst. 1 a 4 trestního zákona, neboť údajně v listopadu 1991 a lednu 1992 vylákal od Komerční banky a Pražobanky úvěry ve výši 5 000 000 Kč a 57 000 000 Kč, aniž banky informoval, že má dluhy ve výši 4 900 000 Kč, 21 217 000 Kč a 15 000 000 Kč. Téhož dne byl zadržen.

9. Dne 20. května 1994 Okresní soud v Karlových Varech uvalil na žadatele vazbu podle § 67 trestního řádu s účinností od 19. května 1994, a to z důvodu obavy, že žadatel by mohl ovlivňovat svědky dosud nevyšlechnuté policií. Současně soud odmítl žadatele propustit na kauci nebo slib. Žadatel se proti usnesení odvolal s tím, že je připraven věřitele uspokojit a nemá v úmyslu uprchnout nebo ovlivňovat svědky. Svou žádost o propuštění opakoval s poukazem na zdravotní problémy.

10. Dne 17. června 1994 Krajský soud v Plzni s odvoláním na § 67 odst. 1 písm. a) trestního řádu konstatoval, že žadatelí hrozí vysoký trest odnětí svobody, což odůvodňuje obavy soudu, že uprchne a bude se vyhýbat trestnímu řízení. Dále konstatoval, že žadatel byl již trestně stíhán, byl v nedávné době závislý na alkoholu a nebude pravděpodobně okamžitě schopen nahradit bankám způsobenou škodu. Soud zamítl propuštění žadatele na kauci.

11. Dne 26. října 1994 byl žadatel obviněn z dalších deseti podvodů podle § 250 odst. 1 a 4 trestního zákona, které měl spáchat mezi 12. červencem 1991 a 8. zářím 1992. Škoda byla odhadnuta ve výši 185 000 000 Kč.

12. Dne 19. září krajský státní zástupce v Plzni žadatele formálně obžaloval před krajským soudem. Předběžné projednání bylo stanoveno na 11. dubna 1996. Soud rozhodl o vrácení věci krajskému státnímu zástupci k došetření a doplnění dokazování. Dne 18. července 1996 vrchní soud zrušil toto rozhodnutí a nařídil, aby se krajský soud případem zabýval.

13. Dne 19. srpna 1996 předseda senátu krajského soudu informoval právního zástupce žadatele, že případ nebude možno projednat dříve než v březnu 1997, neboť soud i senát určený k projednání věci jsou přetíženy prací.

14. Dne 24. srpna 1996 místopředseda krajského soudu přidělil případ jinému senátu, který se jím mohl zabývat bez prodlení. Dne 2. září 1996 Krajský soud v Plzni rozhodl o postoupení věci Městskému soudu v Praze v souladu s § 18 odst. 1 a § 188 odst. 1 písm. a) trestního řádu, neboť z důkazů a svědeckých výpovědí vyplynulo, že trestná činnost byla spáchána v Praze. Dne 4. října 1996 Městský soud v Praze odmítl zabývat se věcí s tím,

že obžaloba byla podána u Krajského soudu v Plzni, který ji již předběžně projednal, a jedna z dotčených bank má sídlo v Plzni. Dne 30. října 1996 Vrchní soud rozhodl, že k projednání případu je příslušný Krajský soud v Plzni.

15. Dne 30. ledna 1997 krajský soud nařídil hlavní líčení na 12. – 13. března, 1. – 4. dubna, 7. – 10. dubna a 21. – 24. dubna 1997. Líčení konané 24. dubna 1997 bylo odročeno bez stanovení nového data, neboť soud považoval za potřebné vyslechnout další svědky a doplnit písemné důkazy. Dne 11. září 1997 hlavní líčení pokračovalo a bylo odročeno na 7. listopad 1997 na žádost žadatele o provedení dalších důkazů.

16. Dne 7. listopadu 1997 krajský soud uznal žadatele vinným z podvodu podle § 250 odst. 1 a 4 trestního zákona a odsoudil ho, mimo jiné, k devíti letům odnětí svobody. Po veřejném zasedání dne 9. prosince 1997 vrchní soud tento rozsudek dne 26. března 1998 potvrdil.

A. Rozhodnutí o prodloužení žadatelovy vazby

17. Dne 4. listopadu 1994 okresní soud prodloužil žadatelovu vazbu do 19. února 1995. Soud rozhodl, že vazba je nezbytná na základě ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu, neboť bylo nebezpečí, že žadatel by se mohl vyhýbat trestnímu stíhání. Soud prohlásil, že rozšíření obvinění vůči žadateli bude vyžadovat další vyšetřování, včetně výslechu zaměstnanců dotčených bank, a shromáždění dalších listinných důkazů.

18. Dne 6. února 1995 okresní soud na žádost okresního státního zástupce prodloužil žadatelovu vazbu do 19. června 1995 s ohledem na další vyšetřování a riziko, že se žadatel bude vyhýbat trestnímu stíhání.

19. Dne 8. června 1995 okresní soud na žádost okresního státního zástupce prodloužil žadatelovu vazbu do 19. září 1995. Okresní státní zástupce prohlásil, že vyšetřovací orgány dosud nemají k dispozici znalecký posudek z účetnictví a svědectví dvou svědků, kteří žijí v Německu. Soud shledal, že by žadatelovo propuštění mohlo být na překážku nebo mařit účel trestního řízení. Žadatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal s tvrzením, že jeho společnost „Georgia“ začala uhrazovat své zbývající dluhy. Dne 10. července 1995 krajský soud zamítl žadatelovu stížnost a potvrdil rozhodnutí okresního soudu.

20. Dne 11. dubna 1996 na konci předběžného projednávání krajský soud rozhodl podle § 192 trestního řádu prodloužit žadatelovu vazbu na základě toho, že původní důvody vazby stále trvají. Dne 18. července 1996 vrchní soud toto rozhodnutí potvrdil.

21. Dne 30. dubna 1996 předseda senátu krajského soudu požádal vrchní soud o prodloužení žadatelovy vazby do 30. listopadu 1996 a zdůraznil, že obvinění bylo vzneseno až 19. září 1995 a soud se musel opakovaně zabývat žadatelovými žádostmi o propuštění. Poznamenal, že předběžné projednávání věci bylo skončeno 11. dubna 1996, kdy se soud rozhodl vrátit věc zpět státnímu zástupci k došetření a rozhodl o další vazbě žadatele. Dále poznamenal, že s ohledem na povahu a rozsah dalšího vyšetřování v případě, že rozhodnutí soudu bude potvrzeno, další dokazování zabere několik měsíců. Rovněž zdůraznil, že jeho senát je přetížen prací až do konce roku 1996.

22. Dne 17. května 1996 vrchní soud žádosti vyhověl a prodloužil žadatelovu vazbu na základě § 71 odst. 3 trestního řádu do 30. listopadu 1996. Odvolal se na složitost případu a nutnost provedení dalšího dokazování. Soud mimo jiné zdůraznil, že s ohledem na právní kvalifikaci žadatelova trestného činu je pravděpodobné, že v případě obžaloby bude odsouzen na dlouhou dobu odnětí svobody. Rovněž poznamenal, že s ohledem na skutečnost, že má mnoho kontaktů v zahraničí a je zadlužen, mohl by se žadatel trestnímu stíhání vyhýbat. Došel proto k závěru, že ve smyslu ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu je žadatelova vazba nezbytná. Dne 12. června 1996 Nejvyšší soud toto prodloužení vazby potvrdil a shledal, že žadatelovy zdravotní problémy nejsou dostačující pro to, aby soud přesvědčily, že se nebude vyhýbat trestnímu stíhání.

23. Dne 19. listopadu 1996 vrchní soud na žádost předsedy senátu okresního soudu prodloužil žadatelovu vazbu do 15. května 1997 podle § 71 odst. 3 trestního řádu. Důvody uvedené pro toto prodloužení byly podobné jako důvody uvedené pro předcházející prodloužení. Soud poznamenal, že délka řízení byla způsobena délkou přípravného řízení a složitostí případu.

24. Dne 26. listopadu 1996 žadatel podal k Nejvyššímu soudu stížnost proti tomuto rozhodnutí. Popíral argumenty vrchního soudu a poznamenal, že jeho vazba trvá 16 měsíců, že obžaloba byla předložena před 14 měsíci a že dosud nedošlo k žádnému podstatnému jednání soudu. Nejvyšší soud tuto stížnost zamítl dne 19. prosince 1996 a potvrdil závěry vrchního soudu.

25. Dne 23. dubna 1997 předseda senátu krajského soudu požádal vrchní soud, aby prodloužil žadatelovu vazbu do 30. října 1997 podle § 71 odst. 3 trestního řádu. Uvedl, že v průběhu hlavního líčení žadatel změnil svou obrannou strategii a že v této souvislosti bude třeba vyslechnout další svědky, kteří žijí v Německu a budou vyslechnuti německými orgány v květnu 1997. Uvedl, že žadatel přiznal, že na radu svého právního zástupce úmyslně zatajil určité skutečnosti. Předseda senátu dále uvedl, že obava z toho, že se žadatel bude vyhýbat trestnímu řízení, byla posílena skutečností, že kdyby žadatel uprchl do Německa, mohl by získat německé občanství, což by zabránilo českým orgánům v tom, aby požadovaly jeho vydání.

26. Dne 12. května 1997 vrchní soud této žádosti vyhověl. Dne 6. června 1997 Nejvyšší soud zamítl stížnost žadatele proti tomuto rozhodnutí a potvrdil závěry vrchního soudu s tím, že povaha trestného činu, ze kterého byl žadatel obžalován, a jeho kontakty v cizině zdůvodňují jeho vazbu podle § 67 písm. a) trestního řádu.

27. Dne 21. října 1997, na žádost předsedy senátu krajského soudu, nařídil Vrchní soud prodloužení vazby žadatele do 31. prosince 1997 z důvodů podobných důvodům uvedeným pro předcházející prodloužení. Dne 26. listopadu 1997 Nejvyšší soud zamítl žadatelovu stížnost proti tomuto prodloužení.

28. Dne 15. prosince 1997 vrchní soud prodloužil žadatelovu vazbu do 19. května 1998. Soud konstatoval, že do 31. prosince 1997 nemůže být provedeno řízení o žadatelově odvolání proti rozsudku. Dále konstatoval, že vzhledem k rozsahu jeho trestné činnosti, škodám, které způsobil, a k vysokému trestu odnětí svobody, který mu hrozí, bude-li jeho odsouzení potvrzeno, a vzhledem k nebezpečí, že se bude vyhýbat trestnímu řízení, existujc riziko, že by propuštění žadatele zmařilo nebo bránilo naplnění účelu trestního řízení. Soud neshledal v dosavadním řízení žádné zvláštní průtahy.

29. Dne 14. ledna 1998 Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí vrchního soudu. Shledal, že důvody uvedené vrchním soudem jsou závažné a dostatečné ve smyslu § 71 odst. 3 trestního řádu. Soud poznamenal, že rozsudek krajského soudu, kterým byl žadatel odsouzen k devíti letům vězení, dosud nenabyl právní moci, a trval na tom, že žadatelova vazba je nutná, aby se zabránilo jeho vyhýbání se trestnímu řízení. Proto bylo rozhodnutí o prodloužení vazby do 19. května 1998 oprávněné ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

B. Řízení o žadatelových žádostech o propuštění

30. Dne 19. července 1994 okresní soud zamítl žadatelovu žádost o propuštění na svobodu, protože zjistil, že důkazy získané během vyšetřování zakládají důvodné podezření, že žadatel spáchal dané trestné činy. Proto soud považoval žadatelovu vazbu za nutnou ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu. Dne 15. srpna 1994 zamítl krajský soud stížnost žadatele proti tomuto rozhodnutí s odkazem na svá zjištění ze dne 17. června 1994 (viz odstavec 10 výše) a konstatoval, že důvody pro žadatelovu vazbu nadále trvají.

31. Dne 14. září 1994 podal žadatel další žádost o propuštění. Uváděl mimo jiné, že jeho vazba mu zabránila v podniknutí jakýchkoli kroků na kompenzaci ztrát, které způsobil. Okresní soud tuto žádost zamítl 17. září 1994. Dne 17. října 1994 krajský soud zamítl žadatelovu stížnost proti tomuto rozhodnutí.

32. Dne 28. listopadu 1994 podal žadatel třetí žádost o propuštění, přičemž popíral, že by se dopustil trestných činů. Okresní soud tuto žádost zamítl 15. prosince 1994 s odkazem na skutečnosti daného případu a stav řízení a shledal, že žadatelova vazba je oprávněná

ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu. Dne 20. ledna 1995 krajský soud zamítl stížnost žadatele proti tomuto rozhodnutí.

33. Dne 27. února 1995 okresní soud zamítl žadatelovu žádost o propuštění ze dne 14. února 1995, ve které se žadatel odvolával na své zhoršené zdravotní problémy a stěžoval si na neoprávněné průtahy v řízení. Soud konstatoval, že důvody pro vazbu žadatele nadále trvají a že jeho zdravotní problémy nevylučují nebezpečí, že by uprchl nebo by se vyhýbal trestnímu řízení. Dále soud uvedl, že žadatelova vazba neohrožuje jeho zdraví ani život.

34. Žadatel podal stížnost proti rozhodnutí okresního soudu. Tvrdil, že smlouvy o půjčkách neuzavíral s nějakým podvodným záměrem a že podnikal kroky k vyrovnání způsobených škod. Proto nesouhlasil s názorem soudu, že by uprchl nebo se vyhýbal trestnímu řízení. Dne 6. dubna 1995 Krajský soud v Plzni zamítl tuto stížnost, přičemž potvrdil vazbu žadatele ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu. Soud uvedl, že žadatel byl v minulosti odsouzen, hrozil mu vysoký trest odnětí svobody, měl údajně majetkový prospěch ze svých trestných činů (260 000 000 Kč), měl osobní a obchodní kontakty v cizině a byl alkoholik.

35. Dne 12. května 1995 podal žadatel další žádost o propuštění, přičemž trval na své nevině a jako ručitele nabízel gruzínského státního příslušníka. Dne 15. května 1995 okresní soud zamítl stěžovatelovu žádost s konstatováním, že s ohledem na závažnost trestného činu, ze kterého byl žadatel obžalován, je jakákoli jím navrhovaná záruka nepřijatelná. Krajský soud potvrdil toto rozhodnutí dne 26. června 1995.

36. Dne 3. října 1995 zamítl krajský soud další žadatelovu žádost o propuštění na svobodu.

37. Dne 7. listopadu 1995 zamítl krajský soud žadatelovu žádost o propuštění ze dne 24. října 1995. Soud odkázal na svá předcházející rozhodnutí týkající se jeho vazby a dodal, že jeho zdravotní problémy samy o sobě nepředstavují důvod k jeho propuštění, když jeden z důvodů pro jeho vazbu stále platí. Žadatel podal stížnost proti tomuto rozhodnutí, přičemž tvrdil, že hrozba rozsudku vysokého trestu odnětí svobody a jeho styky v zahraničí samy o sobě nemohou opravňovat obavy, že by se vyhýbal trestnímu řízení, zvláště byli jeho pas zabaven úřady. Zdůraznil, že před tím, než bylo oficiálně zahájeno trestní řízení, nevykazoval žádné záměry uprchnout nebo se vyhýbat trestnímu řízení. Vrchní soud zamítl žadatelovu stížnost dne 24. ledna 1996.

38. Dne 30. dubna 1996 zamítl krajský soud další žadatelovu žádost o propuštění na svobodu, podanou dne 16. dubna 1996. Dne 18. července 1996 vrchní soud potvrdil zamítnutí krajského soudu.

39. Dne 8. listopadu 1996 zamítl krajský soud další žadatelovu žádost o propuštění, přičemž odkázal na důvody uvedené ve svých předcházejících rozhodnutích. Dne 25. listopadu 1996 zamítl vrchní soud jeho stížnost proti tomuto rozhodnutí. Co se týče jeho tvrzení, že krajský soud se nezabýval důvody pro pokračování jeho vazby, ale jen se odvolal na svá předcházející rozhodnutí, soud zdůraznil, že krajský soud nemusí opakovat fakta, která byla již dostatečně uvedena v jeho předcházejících rozhodnutích, když argumenty stěžovatele i důvody pro jeho vazbu zůstaly nezměněny.

40. Dne 22. ledna 1997 podal žadatel další žádost o propuštění, ve které tvrdil, že jeho zdravotní problémy jsou neslučitelné s jeho pokračující vazbou a vylučují jakékoli riziko útěku. Dne 6. února 1997 zamítl krajský soud tuto stěžovatelovu žádost s konstatováním, že důvody pro žadatelovu vazbu zůstávají nezměněny a že zdraví stěžovatele není jeho vazbou ohroženo, což bylo potvrzeno zprávou zdravotního střediska věznice ze dne 30. ledna 1997.

41. Dne 9. července 1997 byla krajským soudem zamítnuta jeho další žádost o propuštění na svobodu.

42. Dne 29. září 1997 zamítl krajský soud poslední žadatelovu žádost o propuštění. Dne 21. října 1997 zamítl vrchní soud jeho stížnost proti tomuto rozhodnutí.

C. Řízení před Ústavním soudem

43. Dne 27. června 1996 žadatel podal k Ústavnímu soudu ústavní stížnost proti rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. června 1996, kterým byla jeho vazba prodloužena do 30. listopadu 1996. Žadatel si stěžoval zvláště na to, že jeho pokračující vazba není oprávněná a že se Nejvyšší soud případem nezabýval řádně, když posuzoval existenci důvodů pro prodloužení jeho vazby. Dovolával se článku 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

44. Dne 11. října 1996 Ústavní soud žadatelovu stížnost odmítl. Soud uznal, že riziko vysokého trestu odnětí svobody nemůže být jediným důvodem pro vazbu. Konstatoval však, že v případě žadatele existují další skutečnosti, které odůvodňují obavy z toho, že se bude vyhýbat trestnímu řízení, a trval na tom, že zdravotní stav žadatele nevylučuje tuto možnost. Odkazoval na dvě lékařské zprávy ze dne 17. května a 10. září 1996.

45. Dne 7. února 1997 podal žadatel druhou ústavní stížnost, tentokrát proti rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. prosince 1996 (viz odstavec 23 výše) potvrzujícímu rozhodnutí prodloužit jeho vazbu do 15. května 1997. Uváděl porušení článku 5 § 1(c) a § 3 a článku 6 § 1 Úmluvy tím, že důvody pro jeho vazbu, jak je uvedly soudy, nebyly dostatečné nebo relevantní. Mimo jiné také tvrdil, že rozhodnutí prodloužující jeho vazbu se nezakládala na reálných faktech jeho případu a že neexistoval žádný důvod pro prodloužení jeho vazby přes dva roky. Rovněž tvrdil, že nadměrné pracovní vytížení soudu zabývajících se jeho případem, nedostatečný počet soudců a administrativní potíže nemohou ospravedlnit průtahy v řízení.

46. Dne 10. září 1997 Ústavní soud odmítl žadatelovu druhou ústavní stížnost, jakožto zjevně nepodloženou. Zjistil však, že Krajský soud v Plzni a Městský soud v Praze porušily zásadu hospodárnosti soudního řízení tím, že nebyly schopny vyřešit otázku jiné místní působnosti. Také zvážil to, že obecně průtahy v řízení nemohou být ospravedlňovány pravidelnými žádostmi žadatele o propuštění na svobodu. Soud nicméně konstatoval, že v tomto případě ne všechny žadatelovy žádosti byly odůvodněné. Soud rozhodl, že případ byl obzvláště složitý a že důvody pro vazbu žadatele nadále trvají. Soud uvedl, že rozhodnutí prodloužící jeho vazbu na více než dva roky byla učiněna v souladu s § 71 odst. 3 trestního řádu a že z dostupných důkazů je jasné, že tato rozhodnutí byla učiněna na základě skutečností zjištěných během řízení. Soud učinil závěr, že délka trvání žadatelovy vazby, prodloužená do 15. května 1997, nemůže být považována za neodůvodněnou ve smyslu článků 5 § 3 a 6 § 1 Úmluvy.

47. Dne 25. července 1997 podal žadatel třetí ústavní stížnost proti rozhodnutí vrchního soudu ze dne 12. května 1997, tak jak bylo potvrzeno Nejvyšším soudem dne 6. června 1997 (viz odstavec 26 výše), kterým byla jeho vazba prodloužena do 30. října 1997. Uváděl porušení článků 5 § 3 a 6 § 1 Úmluvy.

48. Dne 17. února 1998 podal žadatel čtvrtou ústavní stížnost, tentokrát proti rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 1998, přičemž tvrdil, že neexistoval žádný důvod k prodloužení jeho vazby na dobu delší než dva roky, a že toto rozhodnutí porušilo jeho práva zaručená článkem 5 § 1(c) a § 3 a článkem 6 § 1 Úmluvy. Tvrdil, že jeho trestní případ není složitý, že průtahy v řízení nemohou být odůvodněny nadměrným pracovním vytížením soudů nebo skutečností, že využil svého práva žádat o propuštění. Místo toho soudy vedly řízení nepřiměřeným způsobem, včetně jejich sporu o místní působnost.

49. Dne 17. března 1999 Ústavní soud odmítl žadatelovu stížnost. Připomenul svá zjištění ve svých předcházejících rozhodnutích a posoudil, že i když soud prvního stupně nepostupoval po obžalobě žadatele v souladu se zásadou hospodárnosti řízení, nelze říci, že by tím byly porušeny jeho ústavní práva a svobody.

50. Téhož dne Ústavní soud odmítl žadatelovu třetí ústavní stížnost, jakožto zjevně nepodloženou. Soud zjistil, že se podobá jeho předcházejícím ústavním stížnostem a neobsahuje žádné nové argumenty, které by podpořily jeho tvrzení o porušení ústavních práv a svobod.

II. Příslušné vnitrostátní právo

51. Příslušná ustanovení trestního řádu stanoví následující :

§ 67

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu

vyhnul, zejména, nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

52. Paragraf 68 stanoví, že pouze osobu, které bylo sděleno obvinění, lze vzít do vazby. Příslušné rozhodnutí vydává soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Rozhodnutí musí být okolnostmi případu odůvodněno.

53. V souladu s paragrafem 71 odst. 1 je třeba vazební věci vyřizovat přednostně a s co největším urychlením.

54. Podle paragrafu 72 odst. 2 obviněný má právo kdykoli požádat o propuštění. O takové žádosti je nutno neprodleně rozhodnout. V případě zamítnutí žádosti může být, pokud je založena na stejných důvodech, opakována po čtrnácti dnech od právní moci příslušného rozhodnutí.

55. Paragraf 71 odst. 3 stanoví, že délka vazby obviněného nesmí překročit dobu dvou let. Pokud není možné trestní stíhání v této lhůtě skončit pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního řízení, může vrchní soud prodloužit vazbu na nezbytně nutnou dobu.

56. Podle paragrafu 71 odst. 4 doba vazby nesmí přesáhnout délku tří let. V případech zvláště závažných trestných činů dle paragrafu 41 odst. 2 trestního zákona je maximální délka vazby čtyři roky.

57. Paragraf 167 stanoví, že obviněný a poškozený mají právo kdykoli v průběhu vyšetřování žádat státního zástupce o odstranění průtahů nebo závad v postupu vyšetřování. Státní zástupce se musí žádostí zabývat neprodleně.

58. Paragraf 18 stanoví, že trestní řízení koná soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán.

59. Paragraf 188 odst. 1 písm. a) stanoví, že po předběžném projednání obžaloby soud postoupí věc příslušnému soudu, není-li sám k jejímu projednání příslušný.

60. Podle paragrafu 192, pokud je obviněný ve vazbě, soud, který předběžně projednává obžalobu, musí rovněž rozhodnout o dalším trvání vazby.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 1 Úmluvy

61. Žadatel si stěžoval na nepřiměřenou délku vazby a dovolával se článku 5 § 3 Úmluvy, který stanoví:

„Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením § 1 písm. c) tohoto článku, ... má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dostaví k přeličení.“

1. Období, které je nutno vzít v úvahu

62. Soud může podle článku 5 § 3 posuzovat délku trvání vazby žadatele v době od 19. května 1994 do 7. listopadu 1997, tj. od okamžiku, kdy byl vzat do vazby pro účely trestního řízení, do vynesení rozsudku krajského soudu (viz rozsudek ve věci Wemhoff v. Německo ze dne 27. června 1968, řada A, č. 7, str. 23, § 9). Vazba, která má být posouzena, tedy trvala tři roky, pět měsíců a devatenáct dní.

2. Přiměřenost trvání vazby

63. Žadatel tvrdil, že délka jeho vazby nemůže být považována za přiměřenou v souladu s článkem 5 § 3 Úmluvy. Tvrdil, že ani riziko vysokého trestu odnětí svobody, ani jeho různé kontakty v zahraničí nezakládají relevantní důvody pro jeho držení ve vazbě podle § 67 písm. a) trestního řádu nebo pro prodloužení jeho vazby přes dva roky podle § 71 odst. 3 trestního řádu.

64. Vláda tvrdila, že důvody, o které se opírala příslušná rozhodnutí vnitrostátních soudů, byly dostatečné, a že vnitrostátní soudy rozhodly o žadatelově vazbě a jejím prodloužení požadovanou dobu, když dospěly k názoru, že v tomto případě veřejný zájem převážil nad právem stěžovatele na osobní svobodu. Vláda považovala délku žadatelovy vazby za přiměřenou ve smyslu článku 5 § 3 Úmluvy.

65. Soud připomíná, že to, zda délka trvání vazby je přiměřená, nemůže být stanoveno abstraktně. To, zda je přiměřené, aby obviněný zůstal ve vazbě, musí být posuzováno podle konkrétní povahy každého případu. Pokračování vazby může být v daném případě ospravedlněno pouze tehdy, jestliže zjevně existuje veřejný zájem, který – nehledě na presumpci nevinny – převáží nad právem na osobní svobodu (viz mimo jiných pramenů, rozsudek ve věci W. v. Švýcarsko ze dne 26. ledna 1993, řada A č. 254–A, str. 15, § 30).

Na prvním místě přísluší vnitrostátním soudním orgánům, aby posoudily okolnosti pro a proti existenci takového imperativního zájmu a aby je vyložily ve svých rozhodnutích týkajících se žádostí o propuštění. V podstatě na základě důvodů uvedených v těchto rozhodnutích a rovněž na základě skutečností uvedených žadatelem v jeho stížnostech musí Soud rozhodnout, zda došlo nebo nedošlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy (viz rozsudek ve věci Punzelt v. Česká republika^{*)} ze dne 25. dubna 2000, Třetí sekce, § 73 a Český v. Česká republika^{**)} ze dne 6. června 2000, Třetí sekce, § 75).

^{*)} Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – příloho-vý sešit XXIV/2000, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31315/96, str. 37.

^{**)} Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – příloho-vý sešit XXIII/2000, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 33644/96, str. 19.

66. Trvání důvodného podezření, že zatčená osoba spáchala trestný čin, je nezbytnou podmínkou pro zákonnost trvající vazby, ale po určité době již nepostačuje. V takových případech musí Soud posoudit, zda ostatní důvody uváděné soudními orgány nadále opravňují zbavení svobody. Tam, kde takovéto důvody byly „relevantní“ a „dostatečné“, musí Soud také zjistit, zda kompetentní vnitrostátní orgány postupovaly se „zvláštní pečlivostí“ při vedení těchto řízení (viz rozsudek ve věci Contrada v. Itálie ze dne 24 srpna 1998, Zprávy 1998–V, str. 2185, § 54 a rozsudek ve věci I.A. v. Francie ze dne 23 září 1998, Zprávy 1998–VII, str. 2978, § 102).

67. Soud konstatuje, že žadatel byl zbaven svobody a zůstal ve vazbě na základě podezření, původně založeného na písemných důkazech a později podpořeného dalšími materiálními důkazy, že se dopustil trestného činu podvodu a způsobil jím značnou škodu. Za těchto okolností je Soud toho názoru, že existovalo důvodné podezření, že žadatel spáchal trestný čin.

68. Pokud jde o oprávněnost důvodů pro pokračující vazbu, vnitrostátní soudy se opíraly o složitost vyšetřování, závažnost obvinění a nebezpečí, že řízení bude mařeno, bude-li žadatel propuštěn, protože je nebezpečí, že se bude vyhýbat trestnímu řízení.

69. Pokud jde o nebezpečí, že se žadatel bude vyhýbat trestnímu řízení, vnitrostátní soudy vycházely zejména ze skutečnosti, že žadatel byl obviněn ze závažného trestného činu, že mu hrozil vysoký trest odnětí svobody, a že pokud by uprchl do Německa a získal německé občanství, bylo by jeho vydání do České republiky k soudnímu řízení nemožné. Navíc, žadatel byl již v minulosti odsouzen, má četné kontakty v zahraničí a v České republice byl velmi zadlužen.

70. Z pohledu Soudu je toto odůvodnění „dostatečné“ a „relevantní“, aby ospravedlnilo žadatelovo zbavení svobody .

71. Pokud jde o vedení řízení vnitrostátními orgány, Soud poznamenává, že mezi vzetím žadatele do vazby a podáním obžaloby pro dalších deset trestných činů podvodu uplynulo téměř jedenáct měsíců. Vláda nevysvětlila délku tohoto období, kromě obecného argumentu, že případ byl složitý.

72. Dalších téměř sedm měsíců uplynulo mezi podáním obžaloby dne 19. září 1995 a předběžným projednáváním obžaloby před Krajským soudem v Plzni dne 11. dubna 1996, na jehož konci soud rozhodl vrátit případ zpět krajskému státnímu zástupci k dalšímu vyšetřování a shromáždění důkazů. Dalších téměř osm měsíců uplynulo mezi rozhodnutím vrchního soudu ze dne 18. července 1996, kdy zrušil rozhodnutí krajského soudu ze dne 11. dubna 1996, a 12. březnem 1997, kdy se konalo první veřejné jednání před krajským soudem. Tato doba může být jen částečně vysvětlena dvouměsíčním sporem mezi Krajským soudem v Plzni a Městským soudem v Praze ohledně jejich místní působnosti k projednávání případu žadatele (viz odstavec 14 výše).

Následovně, v dubnu 1997, odročil Krajský soud v Plzni tři další jednání. Výsledkem bylo, že krajský soud vynesl svůj rozsudek až po uplynutí dalších šesti měsíců. Tato doba se jako taková nezdá být přehnaná, protože během ní musely vnitrostátní orgány projednat další důkazy navrhované žadatelem a vyslechnout další svědky, které bylo nutné předvolat poté, co žadatel změnil strategii své obhajoby a vyšly najevo nové skutečnosti (viz odstavce 25 výše).

73. Nicméně, s ohledem na okolnosti případu jako celku, Soud dospěl k názoru, že soudní řízení nebylo vedeno se „zvláštní pečlivostí“.

74. Došlo tedy k porušení článku 5 § 3 Úmluvy v důsledku nepřiměřené délky žadatelovy vazby.

II. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

75. Žadatel dále prohlašoval, že trestní řízení proti němu bylo nepřiměřeně dlouhé. Dovolával se článku 6 § 1 Úmluvy, jehož příslušná část stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem ..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu ...“

A. Období, které je nutno vzít v úvahu

76. Trestní řízení proti žadateli bylo zahájeno dne 19. května 1994, kdy byl obviněn z podvodu, a skončilo 26. března 1998, kdy vrchní soud vynesl konečné rozhodnutí. Období, které je nutno vzít v úvahu, tedy trvalo tři roky, deset měsíců a sedm dní.

B. Přiměřenost délky řízení

77. Přiměřenost délky řízení musí být posouzena ve světle konkrétních okolností případu, s přihlédnutím ke kritériím zakotveným v judikatuře Soudu, obzvláště složitosti případu, chování žadatele a chování příslušných státních orgánů (viz rozsudek ve věci *Pélissier a Sassi v. Francie* z 25. března 1999, bude publikováno v oficiální sbírce soudních rozhodnutí /Zprávy/, § 67 a *Philis v. Řecko* ze dne 27. července 1997, Zprávy 1997–IV, str. 1083, § 35).

78. Žadatel trval na tom, že nadměrná pracovní zátěž krajského soudu, nedostatečný počet soudců, administrativní potíže a skutečnost, že se soud musel zabývat jeho žádostmi o propuštění podáványými během řízení, neospravedlňují průtahy v projednávání věci před soudem.

79. Vláda tvrdila, že trestní případ žadatele byl projednán vnitrostátními soudy v přiměřené lhůtě, že případ byl složitý a že žadatel přispěl k délce řízení v prvním stupni sdělením nových skutečností, které záměrně neuvedl během vyšetřování a které proto musely být ově-

řovány dalšími důkazy, a také tím, že navrhoval během hlavního líčení, aby byli vyslechnuti další svědci (viz odstavec 25 výše). Také tvrdila, že žadatel podával své žádosti o propuštění z vazby ve velmi krátkých časových intervalech, aniž by své argumenty měnil.

80. Soud bere v úvahu, že případ byl poměrně složitý kvůli povaze obvinění žadatele, které se týkalo několika finančních a obchodních společností, a také proto, že během řízení byla proti žadateli vznesena další obvinění. To však samo o sobě nemůže ospravedlnit celkovou délku trestního řízení.

81. Pokud jde o chování žadatele, Soud poznamenává, že přispěl k délce řízení především tím, že změnil svou obhajobu během veřejného jednání v dubnu 1997, což si vyžádalo výslech dalších svědků žijících v Německu, kteří byli vyslýcháni příslušnými německými orgány v květnu 1997. Žadatel přiznal, že na radu svého právního zástupce záměrně zatajil určité skutečnosti. Navíc, jednání muselo být dne 11. září 1997 odročeno na 7. listopad 1997, protože žadatel navrhl provedení dalších důkazů.

Soud však připomíná, že článek 6 Úmluvy neukládá obviněným aktivní spolupráci se soudními orgány. Ani jim nelze vytýkat, že plně využívají právních prostředků dostupných podle vnitrostátního práva. Přesto takové chování žadatele představuje objektivní skutečnost, která nemůže zakládat odpovědnost příslušného státu, což je třeba vzít v úvahu při rozhodování, zda délka řízení přesáhla „přiměřenou lhůtu“ nebo ne (viz rozsudek ve věci I. A. v. Francie ze dne 23. září 1998, Zprávy 1998–VII, str. 2984–2985, § 121 a Eckle v. Německo ze dne 15. července 1982, řada A, č. 51, str. 36, § 82). V daném případě, i když žadatel může být za těchto okolností považován za zodpovědného za některé z průtahů, nemůže to ospravedlnit celkovou délku řízení (viz. *mutatis mutandis* rozsudek ve věci Ledonne v. Itálie ze dne 12. května 1999, bude publikováno v oficiální sbírce soudních rozhodnutí /Zprávy/, § 23, Portington v. Řecko ze dne 23. září 1998, Zprávy 1998–VI, str. 2632, § 29 a Zana v. Turecko ze dne 25. listopadu 1997, Zprávy 1997–VII, str. 2552, § 79.).

82. Co se týče chování vnitrostátních orgánů, Soud konstatuje, že uplynulo téměř šest měsíců mezi 19. květnem 1994, dnem, kdy bylo nařízeno vzetí žadatele do vazby, a 26. říjnem 1994, datem, kdy byl žadatel obviněn z deseti dalších trestných činů podvodu. Ačkoli následující období téměř jedenácti měsíců, které uplynulo mezi vznesením dalších obvinění a 19. zářím 1995 (dnem, kdy byl žadatel formálně obžalován) může být do jisté míry vysvětleno nutností vyslechnout další svědky a shromáždit dodatečné důkazy, Soud nemá za to, že toto dostatečně vysvětluje délku řízení v tomto období.

Soud poznamenává, že existují ještě tři další období, jejichž délku státní orgány dostatečně nevysvětlily: doba více než šesti měsíců mezi 19. zářím 1995 (den, kdy byl žadatel formálně obžalován) a 11. dubnem 1996 (dnem, kdy se konalo předběžné projednání obžaloby); období téměř osmi měsíců mezi rozhodnutím vrchního soudu dne 18. července 1996, které zrušilo rozhodnutí krajského soudu vrátit případ zpět krajskému státnímu zástupci, a prvním veřejným jednáním před Krajským soudem v Plzni, které se konalo 12. března 1997

a období více než čtyř měsíců mezi 7. listopadem 1997 (den, kdy byl žadatel odsouzen) a 26. březnem 1998 (dnem rozhodnutí vrchního soudu o odvolání žadatele).

83. Vláda neposkytla žádné přesvědčivé vysvětlení těchto průtahů. Za těchto okolností Soud dospěl k závěru, že období tří let, deseti měsíců a sedmi dnů, vzhledem k okolnostem případu jako celku, nesplňuje požadavek „přiměřené lhůty“. Došlo tedy k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

III. Použití článku 41 Úmluvy

84. Článek 41 Úmluvy stanoví

„ Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přízná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

85. Žadatel požadoval 10 000 000 Kč na náhradu nepeněžitou újmy, kterou utrpěl v důsledku tělesného a duševního strádání, úzkosti a nepohodlí během doby strávené ve vazbě, a za nepřiměřenou délku trestního řízení.

86. Vláda prohlásila, že žadatelovy nároky jsou nepřiměřené a neopodstatněné.

87. Soud má za to, že žadatel utrpěl nepeněžitou újmu, kterou nelze zcela nahradit pouhým zjištěním, že došlo k porušení článků 5 § 3 a 6 § 1 Úmluvy. Na základě zásady přiměřenosti Soud přiznává žadateli náhradu ve výši 100 000 Kč.

B. Náklady a výdaje

88. Žadatel požadoval 550 000 Kč na náhradu nákladů a výdajů v souvislosti s řízením před vnitrostátními orgány a dále orgány Úmluvy.

89. Vláda zpochybnila tento požadavek s tím, že je neodůvodněný a nepřiměřený. Vláda prohlásila, že vnitrostátní odměna dle advokátního tarifu činí u ústavní stížnosti proti vazbě 1000 Kč. Vláda rovněž prohlásila, že žadatel nepředložil podklady pro odůvodnění svých nákladů a výdajů před vnitrostátními soudy nebo orgány Úmluvy.

90. Soud připomíná, že pro zahrnutí nákladů do zadostiučinění dle článku 41 Úmluvy musí být zjištěno, že byly potřebné a nezbytné a rozumné ve svém množství (viz mimo jiné

rozsudek ve věci Nikolova v. Bulharsko^{*)} z 25. března 1999, § 79). V předloženém případě na základě informací, kterými Soud disponuje, a na základě výše uvedených kritérií Soud zjišťuje, že ve spisech se nenalézá nic, co by svědčilo tomu, že žadatel měl před vnitrostátními soudy nějaké mimořádné náklady a výdaje v souvislosti s délkou řízení.

Pokud jde o nezbytné výdaje v souvislosti se snahou získat nápravu porušení Úmluvy, které Soud shledal, a ve věci nákladů a výdajů na právní zastoupení před orgány Úmluvy, Soud považuje za přiměřenou částku 100 000 Kč a žadateli ji přiznává.

C. Úrok z prodlení

91. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra v České republice ke dni přijetí tohoto rozhodnutí činí 10 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy,
2. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy,
3. Potvrzuje, že odpovědný stát je povinen zaplatit žadateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane v souladu s článkem 44 § 2 Úmluvy konečným:
  - a) na náhradu nepeněžitě újm
    - i) 100 000 (sto tisíc) českých korun,
    - ii) 100 000 (sto tisíc) českých korun na náhradu nákladů a výdajů,
  - b) běžný roční úrok ve výši 10 % p. a. je splatný v případě prodlení po uplynutí uvedené tříměsíční lhůty až do úplného zaplacení,
4. Odmítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a v souladu s ustanovením 77 § 2 a § 3 Jednacího řádu Soudu vyhlášeno v písemné formě 31. července 2000.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

J. – P. COSTA
předseda

---

^{*)} Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohy sešit XIX/99, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96, str. 24.

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

23. dubna 1998

VĚC S. R. v. ITÁLIE

(Rozsudek ve věci S. R. versus Itálie)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu B jako Senát, který tvořili soudci R. Bernhardt, předseda, C. Russo, N. Valticos, I. Foighel, R. Pekkanen, Sir John Freeland, L. Wildhaber, J. Makarczyk, U. Lohmus a dále tajemník Soudu H. Petzold a zástupce tajemníka Soudu P. J. Mahoney, po uzavřených poradách, které se konaly ve dnech 2. února a 25. března 1998, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu italskou vládou (dále jen „Vláda“) dne 29. července 1997, během tříměsíční lhůty stanovené články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 31648/96) proti Italské republice předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle článku 25 italským občanem, panem S. R. (dále jen „stěžovatel“), dne 5. května 1993.

Stížnost Vlády se opírala o články 44 a 48, jakož i o prohlášení, jímž Itálie uznala obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem stížnosti byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkové okolnosti případu zakládají porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. K dotazu učiněnému podle ustanovení 33 § 3 písm. d) Jednacího řádu Soudu B, stěžovatel prohlásil, že si nepřeje zúčastnit se řízení.

3. Senát, který byl vytvořen, zahrnoval ex officio pana C. Russo, zvoleného soudce s italským občanstvím (článek 43 Úmluvy), a pana R. Bernhardta, místopředsedu Soudu (článek 21 § 4 písm. b/). Dne 27. srpna 1997, za přítomnosti tajemníka Soudu, předseda Soudu pan R. Ryssdal vylosoval jména dalších sedmi členů, jimiž se stali R. Macdonald, N. Valticos, I. Foighel, R. Pekkanen, L. Wildhaber, J. Makarczyk a U. Lohmus (článek 43 in fine Úmluvy a ustanovení 21 § 5 Jednacího řádu B).

4. Jako předseda senátu (ustanovení 21 § 6 Jednacího řádu B) pan Bernhardt prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem Vlády a s delegátem Komise organizaci řízení (ustanovení 39 § 1 a 40). V souladu s následným usnesením obdržel tajemník vyjádření Vlády a požadavek stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění dne 7. ledna 1998. Dne 26. ledna 1998 sekretář Komise sdělil, že její delegát si nepřeje předložit své písemné vyjádření.

5. Dne 10. prosince 1997 Komise založila spis o daném řízení, a to na základě žádosti tajemníka v souladu s instrukcemi předsedy Senátu.

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné řízení konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 29. ledna 1998. Soud se předtím sešel k předběžné poradě.

K Soudu se dostavili:

- (a) za vládu pan V. Esposito, předseda oddělení Kasačního soudu, detašovaného u Diplomatického právního servisu Ministerstva zahraničních věcí, zástupce;
- (b) za Komisi pan J. – C. Soyer, delegát.

7. Jelikož pan Macdonald se nemohl zúčastnit jednání dne 25. března 1998, byl zastoupen Sirem Johnem Freelandem, náhradním soudcem (ustanovení 22 § 1 a 24 § 1 Jednacího řádu B).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

8. Pan S. R., narozený v roce 1924, žije v Livornu. Byl úředníkem veřejné správy do roku 1984, kdy odešel do důchodu.

9. Dne 27. července 1988 stěžovatel požádal Účetní soudní dvůr v Římě, aby zrušil rozhodnutí ministra dopravy a Italských státních drah, jímž byla zamítnuta jeho žádost o započtení dodatečné doby zaměstnání ve výši zhruba jednoho roku pro výpočet jeho důchodu.

10. První jednání bylo stanoveno na den 16. května 1990, avšak muselo být odročeno, aby se umožnilo Státní radě předložit její podání. Na závěr jednání dne 12. června 1991 soud nařídil Ministerstvu sociálních věcí a Italským státním drahám, aby předložily různé listiny. Tyto listiny byly předloženy v různých dnech do 12. března 1993.

Dne 22. prosince 1993, na základě stížnosti podané stěžovatelem dne 16. prosince, byla věc postoupena Toskánskému regionálnímu oddělení Účetního soudního dvora. Nařízením ze dne 22. dubna 1994 pozastavilo regionální oddělení dané řízení, aby vyčkalo rozhodnutí plenárního zasedání Účetního soudního dvora ohledně příslušnosti regionálních oddělení. Text tohoto rozhodnutí byl uložen v soudní kanceláři dne 29. července 1994.

11. Rozsudkem ze dne 10. května 1995, který byl uložen v soudní kanceláři dne 11. září 1995, Toskánské regionální oddělení vyhovělo částečně žádosti stěžovatele.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

12. Pan S. R. se obrátil na Komisi dne 5. května 1993. S odvoláním na článek 6 § 1 Úmluvy si stěžoval na délku řízení před Účetním soudním dvorem.

13. Dne 4. března 1997 Komise (první senát) prohlásila stížnost (č. 31648/96) za přípustnou. Ve své zprávě ze dne 28. května 1997 vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 6 § 1.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

14. Vláda požádala Soud, aby konstatoval, že článek 6 § 1 Úmluvy nebyl porušen.

15. Stěžovatel požádal Soud, aby konstatoval porušení tohoto ustanovení a aby mu přiznal spravedlivé zadostiučinění.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

16. Pan S. R. si stěžoval na délku řízení, které inicioval před Účetním soudním dvorem. Odvolal se na článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem.“

17. Soud konstatuje, že relevantní lhůta počala běžet dne 27. července 1988, kdy se stěžovatel obrátil na Účetní soudní dvůr, a skončila dne 11. září 1995, kdy rozsudek Toskánského regionálního oddělení Účetního soudního dvora (dále jen „regionální oddělení“) ze dne 10. května 1995 byl uložen v soudní kanceláři (viz odstavce 9 a 11 výše). Lhůta tedy trvala něco málo přes sedm let a jeden měsíc.

18. Přiměřenost délky řízení je třeba posuzovat ve světle okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím stanoveným v judikatuře Soudu, zejména ke složitosti případu, chování stěžovatele a chování příslušných orgánů (viz, mimo mnohé jiné, *mutatis mutandis*, rozsudek ve věci Ceteroni v. Itálie ze dne 15. listopadu 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-V, str. 1756, § 22).

19. Podle tvrzení Vlády shledala Komise porušení článku 6 § 1 Úmluvy pouze na základě délky předmětného řízení, aniž by vzala v úvahu její vyjádření ze dne 1. října 1996. V tomto dokumentu Vláda uvedla, že délka řízení byla oprávněná vzhledem ke složitosti případu – bylo nezbytné získat závažné dokumenty od příslušných orgánů, aby bylo možné rozhodnout o oprávněnosti stěžovatelových žádostí – a také proto, že řízení probíhalo v období, kdy vstupovala v platnost reforma určená k rychlejšímu posuzování případů Účetním soudním dvorem, která zahrnovala zdokonalení organizace „soudních úřadů“, zjednodušovala procesní pravidla a rušila roli Státní rady.

Reforma měla za následek převedení značného množství spisů a zpočátku došlo k určitému zdržení u soudních oddělení v každém regionu, než byl parlamentem uveden v platnost zákon o aplikaci nouzových dekretů vydaných vládou, což zabralo jeden rok.

Délka řízení v daném případě by měla být stanovena ve světle úsilí vynaloženého státem, usilujícím o splnění svého závazku.

20. Komise upozornila na několik zdržení, za něž byl stát odpovědný, a vyjádřila názor, že délka předmětného řízení byla nepřiměřená.

21. Soud bere v úvahu úsilí italských orgánů, pokud jde o právní úpravu příslušnosti a organizace Účetního soudního dvora. Nicméně zavádění takové reformy nemůže ospravedlnit žádná zpoždění, protože státy jsou povinny organizovat vstup v platnost a provádění takovýchto opatření způsobem, který vylučuje průtahy při posuzování projednávaných případů. Kromě toho Soud připomíná, že v daném případě jediným zdržením spojeným s reformou bylo tříměsíční období, během něhož bylo řízení pozastaveno při očekávání rozsudku plenárního zasedání Účetního soudního dvora (viz odstavec 10 výše). Pokud jde o zbývající část, byla zde určitá období nečinnosti příčetitelná státním orgánům: uběhly více než dva roky a deset měsíců mezi podáním žádostí u Účetního soudního dvora a prvním jednáním (viz odstavce 9 a 10 výše), poté jeden rok a devět měsíců mezi žádostí Účetního soudního dvora o různé listiny, zaslané příslušným orgánům, a jejich obdržení (viz odstavec 10 výše). Nakonec pak zabralo čtyři měsíce uložení rozsudku regionálního oddělení u soudní kanceláře (viz odstavec 11 výše).

22. Pokud jde o stěžovatele, nelze jeho chování nikterak kritizovat, a to tím spíše, že spis o jeho případu byl převeden na regionální oddělení z jeho iniciativy.

23. Soud kromě toho konstatuje, že případ nebyl nijak zvláště složitý.

24. Závěrem proto Soud nepokládá délku předmětného řízení za přiměřenou. Proto došlo k porušení článku 6 § 1.

II. Aplikace článku 50 Úmluvy

25. Podle článku 50 Úmluvy:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda, náklady a výdaje

26. Stěžovatel požadoval 20 000 000 italských lir (ITL) jako náhradu hmotné a morální škody, kterou údajně utrpěl, jakož i nákladů a výdajů, jež musel vynaložit pro dlouhavost řízení.

27. Vláda poukázala na to, že regionální oddělení rozhodlo ve prospěch stěžovatele a nařídilo zaplacení zákonných úroků a valorizaci částek, jež mu náležely s ohledem na inflaci. Vláda přenechala otázku nákladů a výdajů spojených s předmětným řízením volné úvaze Soudu.

28. Delegát Komise navrhl, aby stěžovateli bylo přiznáno spravedlivé zadostiučinění ve výši 15 000 000 ITL, avšak k otázce nákladů a výdajů se nevysovil.

29. Soud má za to, že stěžovatel neprokázal existenci hmotné škody vyplývající z průtahů, na které si stěžoval. Na druhé straně Soud konstatuje, že stěžovatel utrpěl morální škodu a vynaložil náklady a výdaje; proto se mu přiznává náhrada 17 500 000 ITL z prvního titulu a 2 500 000 ITL z druhého.

B. Úroky z prodlení

30. Podle informací, jež má Soud k dispozici, činí zákonná úroková sazba v Itálii ke dni přijetí tohoto rozsudku 5 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Rozhoduje, že v daném případě byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy,

2. Rozhoduje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců částku 17 500 000 (sedmnáct milionů pět set tisíc) italských lir jako náhradu morální škody a 2 500 000 (dva miliony pět set tisíc) italských lir jako úhradu nákladů a výdajů,

(b) že zákonné úroky o roční sazbě 5 % z těchto částek jsou splatné po uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do konečného vyrovnání,

3. Zamítá zbývající část žádosti o spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 23. dubna 1998.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rudolf BERNHARDT
předseda

MEZINÁRODNÍ SOUD PRO ARBITRÁŽ A SMÍR
V OBLASTI ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KOMORA PORADCŮ
7. dubna 1999
Poradní názor

Se zřetelem k žádosti o názor předložené právníkem Domingem Gutiérrezem Mendivilem o tom, jestli odpady a nebezpečné látky uložené společností ALCO PACIFICO de MEXICO, S. A. de C. V., v „El Florido“ Ranch v Tijuane a přemístěné do úložiště CYTRAR, umístěného ve městě Hermosillo, Sonora, musí být vráceny do země jejich původu, jmenovitě Spojených států amerických, zde dáváme na vědomí náš názor, přijatý komorou poradců ve složení H.M. Ramón Martín-Mateo, zpravodaj, H.M. Eckard Rehbindler, H.M. Eduardo A. Pigretti, H.M. Mary Sancy a H.M. Ricardo Zeledón, členové.

POZADÍ

1. Na základě písemného dokumentu uloženého u Mezinárodního soudu pro arbitráž a smír v oblasti životního prostředí 17. srpna 1998 právník Domingo Gutiérrez Mendivil v rámci svého oprávnění požádal, aby tento soud vynesl rozsudek, zda výše zmíněný odpad musí být vrácen do země svého původu, a aby soud vydal prohlášení týkající se bodů obsažených v této žádosti.

2. Chceme-li přesně definovat podmínky, za nichž je tato žádost formulována, je nutno předložit výchozí materiál obsažený v této žádosti, stejně jako dodatečnou informaci, a zdůraznit pro tento účel, že problém vyvolaný mezinárodní přepravou nebezpečného odpadu vznikl v důsledku toho, že velká území „destinačních“ zemí by se mohla změnit v „jedovatá mezinárodní úložiště“.

– Od března 1987 do dubna 1991 společnost ALCO PACIFICO de MEXICO, S.A. de C. V., prováděla za poplatek recyklaci olova do doby, než Ministerstvo mexické federální vlády pro městský rozvoj a ekologii (SEDUE) nařídilo konečné zavření společnosti vzhledem k tomu, že protiprávně dovážela do Mexika autobaterie a olovem zamořenou půdu ze společnosti ALCO PACIFIC, INC., USA, za nepravdivým účelem recyklace těchto odpadových materiálů.

– Přibližně 30 000 metrů kubických olovem zamořeného odpadu, z kterého byla většina protiprávně dovezena ze Spojených států, bylo zanecháno v „El Florido“ Ranch, umístěném v blízkosti území města Tijuana, B.C.

– Nevíme, zda tento odpad byl dovezen do Mexika na základě mandatorního zmocnění mexické vlády, která v žádném případě nemohla aplikovat čl. 6 Basilejské úmluvy o kontrole a pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, jelikož v této době ještě nebyla účinná.

– Je známo, že čl. 153 zákona o celkové ekologické rovnováze, který výslovně stanoví, že „žádné zmocnění nesmí být uděleno pro dovoz nebezpečných materiálů nebo odpadu, jehož jediným účelem je konečné nakládání nebo prosté uložení nebo uskladnění na národním území“, nebyl účinný v době, kdy se dovoz uskutečnil.

– V průběhu minulých let byl zmíněný odpad převezen na základě iniciativy mexické vlády do úložiště CYTRAR, umístěného ve městě Hermosillo, Sonora.

– CYTRAR byl založen v polovině 80. let Fordovým závodem a je tudíž soukromým úložištěm. První zmocnění obdržel od Národního ekologického institutu 7. prosince 1988. To bylo poskytnuto pro „Parques Industriales Sonora“ na dobu 5 let a pro odpad vyráběný v regionu. Dne 4. května 1994 Národní ekologický institut rozšířil použitelnost úložiště, ale neomezil ji na regionální činnost. Konečně, podle místní vlády v Guatimoc Iberri, bylo uděleno územní povolení pro odpad ze samotného průmyslového odvětví.

– Úložiště CYTRAR funguje na základě dvou zmocnění datovaných dne 11. listopadu 1996 a jeho rozšíření datovaného dne 19. listopadu 1997 pod čísly DOO-800-005480 a DOO-800-007251. Obě byla udělena federální vládou pro činnost spojenou se systémem nakládání a omezení nebezpečného odpadu, s výjimkou radioaktivního odpadu.

– Umístění úložiště CYTRAR 6 kilometrů od nejbližšího města je porušením bodu 5.15.1. Úředních mexických nařízení NOM-CRP-ECOL/1993, který ukládá požadavky, které musí být splněny v případě kontroly úložiště nebezpečného odpadu:

„Pro města, která dosáhnou do roku 2010 předpokládanou populaci 10 000 obyvatel, je minimální vzdálenost 25 kilometrů.“

– Oproti tvrzení Ministerstva životního prostředí, přírodních zdrojů a rybolovu se občanská sdružení domnívají, že tento požadavek nabyl účinnosti od 6. června 1988.

– Zmíněné umístění neodpovídá geohydrologickým podmínkám, jak byly stanoveny v Úředních mexických nařízeních, které požadují, aby úložiště bylo umístěno na území, které nemá žádné spojení s vodními zdroji. Pokud by tato podmínka nebyla splněna, zdroj podzemní vody musí být v hloubce minimální 200 metrů. Podle oficiálních údajů existuje vodní zdroj v hloubce mezi 16 až 79 metry, stejně jako další hlavní vodní zdroj mezi 62 až 142 metry, které jsou ohroženy kontaminací.

– Úložiště taktéž neodpovídá právním podmínkám týkajícím se povrchové hydrologie, což představuje vážné riziko a nebezpečí pro zdraví místních obyvatel a pro životní prostředí. Umístění by mělo být 500 metrů přímou čarou od středu kteréhokoliv vodního řečiště, ať stálého či přerušeného a bez ohledu na jeho velikost, avšak úložištěm CYTRAR protéká značný počet toků, jeden z nich obzvláště velký.

– Dne 18. listopadu 1996 „po několikerém vyjednávání mezi úřadem státního návladního v Los Angeles a mezi PROFEPA“ (CNDH, Communiqué 27201, File 122/97SON/2949) soudce Charles Horan dal svolení k použití 2 miliónů dolarů z pokuty 2,5 miliónu dolarů, uložené dopravní společnosti S. R. S. QUEMETCO za ilegální přepravu olovem zamořené půdy do ALCO PACIFICO, S. A. de C. V., umístěného na 32,5 kilometru silnice Tijuana – Tecate – Mexicali, aby tato přepravila a definitivně uložila zmíněný dovezený odpad a odpad vyrobený ALCO PACIFICO do výše zmíněného úložiště. Oficiálně byl celkový objem odpadu kolem 23 000 metrů kubických.

ÚVAHY

Tato žádost o názor předložená právníkem Dominguem Gutiérrezem Mendivilem je první, která byla předložena před Mezinárodní soud pro arbitráž a smír v oblasti životního pro-

středí, proto zdůrazňujeme, že to, co námi bude doporučeno, není závazné prohlášení, ale pouhý názor založený na právu, pouhé zdůvodnění, které by mohlo objasnit pochybnosti. Tento mezinárodní soud, jakožto poradní orgán pro účely této žádosti, bude plnit funkci, pro kterou byl ustanoven.

Jak může být dovozceno ze skutkového pozadí, průběh nakládání s nebezpečným odpadem byl následující: nejprve vznikl ve společnosti ALCO PACIFIC, INC., sídlící ve Spojených státech, poté byl dovezen a nabyt ALCO PACIFICO de MEXICO, S. A. de C. V., přepraven do „El Florido“ Ranch na druhé straně hranic. Jakmile se dostal do Mexika, byl složen v úložišti CYTRAR v Hermosillo, na území sousedícím se Spojenými státy.

Tento popis ukazuje, že proběhla dvě stadia, jmenovitě počáteční stadium zahrnující dovozní činnost do doby, než byl odpad uložen v „El Florido“ Ranch, a konečné stadium do doby, než byl uložen v úložišti CYTRAR, což se událo na mexickém území.

Předmětem povinnosti Mexika vrátit nebezpečný odpad, která je vymáhána a předložena ke konzultaci žalobce, je odpad, který byl přivezen do Mexika ze Spojených států během období, ve kterém společnost ALCO PACÍFICO de MEXICO, S. A. de C. V., fungovala, jinnými slovy od března 1987 do dubna 1991.

Tato fakta jsou pouhým příkladem praktik sledovaných zeměmi produkujejícími odpad, které se od 80. let rozhodly vyvážet svůj odpad a honosily se „módou zbavování se“, která kromě jiných faktorů byla vysvětlována absencí mezinárodních ustanovení v té době platných. Praktiky země vyvážejících odpad před Basilejskou úmluvou zaslouží být zásadně odsouzeny mezinárodním společenstvím, proto tyto země přijaly odpovědnost s ohledem na ostatní, které byly přímými oběťmi jejich chování, které ničilo životní prostředí.

1. Porušení Basilejské úmluvy v tomto případě

Pokud jde o určení fakt týkajících se počátečního stadia, nejsou zde žádné problémy, jelikož zde jasně existoval pohyb nebezpečného odpadu přes hranice. Proto by mělo být analyzováno, zda státy mohou být odpovědné za aplikaci Basilejské úmluvy o kontrole a pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování z 22. března 1989.

Basilejská úmluva nabyla všeobecně účinnost 5. května 1992, aniž by obsahovala ustanovení o tom, zda její obsah může být použit se zpětnou účinností. Mexiko přijalo úmluvu 22. února 1991, co se týká Spojených států, úmluva byla přijata až 22. září 1994. Proto během tohoto období, ve kterém proběhl dovoz, ani vývozce ani dovozce nebezpečného odpadu nebyli zavázáni vyhovět tomu, co je stanoveno v Basilejské úmluvě.

Proto fakta předložená k rozhodnutí spadají mimo působnost úmluvy, což vysvětluje nepřítomnost požadavků nebo oznámení mezi vývozcem a dovozcem nebezpečného odpadu,

proto není možné potvrdit povinnost vývozce, aby vrátil odpad do země původu na základě zmíněné úmluvy.

Jelikož Basilejská úmluva nebyla účinná v mezinárodním měřítku, dovoz nebezpečných látek nezakládal na základě těchto ustanovení porušení mezinárodní povinnosti týkající se pohybu nebezpečného odpadu přes hranice a může být proto prohlášeno, že zmíněný dovoz nebyl nezákonným činem, který by z tohoto důvodu zakládal mezinárodní odpovědnost států.

2. Počátek vzniku objektivní mezinárodní odpovědnosti za poškození životního prostředí

Mělo by být zdůrazněno, že co se týká mezinárodní odpovědnosti, současné mezinárodní právo reagovalo tváří v tvář hrozbě „ekovraždy“ ustanovením, že určité zvláště závažné nezákonné činy mohou zakládat „mezinárodní ekologické zločiny“, za předpokladu, že jsou obsaženy ve čl. 19 odst. 3 písm. d) návrhu týkajícího se odpovědnosti státu, který definuje mezinárodní zločin jako:

„d) ... existenci vážného porušení základní povinnosti týkající se zabezpečení a ochrany životního prostředí člověka, stejně jako existenci porušení povinností, které zakazují masivní kontaminaci ovzduší nebo moří.“

Právní tvrzení tohoto bodu, který je stále v počátečním stadiu v mezinárodním právu životního prostředí, zahrnuje řadu teoretických a praktických problémů, týkajících se jeho aplikace, jako jsou například spor týkající se všeobecné legitimacy stíhání mezinárodních ekologických zločinů, specifický charakter relevantních trestů a nemožnost odsouzeného státu napravit ekologickou škodu způsobenou jeho činy.

S ohledem na nedostatek mezinárodních ustanovení ovládajících tuto záležitost, specifická povinnost vrátit odpad do země svého původu musí být podřazena obecné povinnosti napravit škodu způsobenou na přírodním životním prostředí v poškozeném území.

Tato povinnost by mohla být založena na nové koncepci odpovědnosti státu „za škodlivé následky jednání, která nejsou zakázána mezinárodním právem“, jinými slovy druh objektivní odpovědnosti za způsobenou škodu na životním prostředí bez toho, aby zde bylo porušení mezinárodní odpovědnosti ze strany státu, která naplňuje požadavky, jež mají být splněny, zejména v rámci mezinárodního práva životního prostředí.

Není nutné zdůrazňovat, že jak specializované doktríny v této záležitosti, tak kodifikační práce současně prováděné Komisí pro mezinárodní právo přispívají k postupnému uznávání pojmu mezinárodní odpovědnosti za škodlivé následky vzniklé na základě činů nezakázaných mezinárodním právem. Nutnost takové koncepce je vysvětlena flexibilitou ustanovení týkajících se životního prostředí, která neukládají státům specifické povinnosti a ve kterých určité typy chování nejsou právně zakázány, ale ve kterých musí být stanoven povinný reparační mechanismus, jakožto omezení svobody jednání subjektů mezinárodního práva.

Tento druh objektivní odpovědnosti, známý také jako odpovědnost za „riziko“ či „škodu“, je přímo spojen s mezinárodní odpovědností státu za škodu na životním prostředí. Tento vztah vyplývá z existence nebezpečí spočívajícího v určitých činnostech, se kterými je spojena zvláštní záruka napravit škodu vznikající z určitých činností, které nejsou zakázány mezinárodním právem, ale které jsou ekologicky škodlivé, činností, které jsou v jurisdikci anglo-amerických zemí známy jako mimořádně rizikové nebo abnormálně nebezpečné činnosti. Použití této koncepce vyžaduje, aby zde existovala skutečná příčinná souvislost, bez toho, aby zde existovalo zavinění nebo nedbalost ze strany státu, který škodu zavinil. Jako výsledek „absolutního“ charakteru takové odpovědnosti je vyloučeno brát v potaz možné případy vyvinění, proto jakmile byla způsobena ekologická škoda, stát je povinen mít odpovědnost, to znamená, že může následovat plné odčinění.

Stále existuje velmi malý prostor pro tento druh mezinárodní odpovědnosti, která by byla uplatněna v praxi v oblasti životního prostředí, protože nebyl ještě stanoven přesný právní rámec a protože se státy zdráhají uznat svoji odpovědnost za škody na životním prostředí, přestože výše zmíněné prvky mohou existovat a tyto problémy přetrvávají v důsledku povahy škod na životním prostředí, stejně jako v důsledku vysokých finančních nároků na dosažení plné nápravy.

Domníváme se, že posuzovaný případ může přispět k vývoji výše zmíněného konceptu, protože existuje velké množství důkazů o zneužití práva životního prostředí.

3. Existence smluvní odpovědnosti

Tak je tomu v našem případě, protože kromě přesné aplikace tohoto silícího typu mezinárodní odpovědnosti jsme přesvědčeni, že nastalo jasné porušení smluvních pravidel mezinárodního práva oběma státy.

V nesplnění mezinárodních ustanovení upravujících nyní spolupráci v oblasti životního prostředí oběma státy může být spatřováno porušení úmluvy národními koordinátory, kterým byla svěřena tato funkce.

Zvláštní požadavek spolupráce v záležitostech životního prostředí, stanovený v zásadě 24 Stockholmské deklarace z roku 1972, byl přijat oběma státy v bilaterální dohodě mezi Spojenými státy mexickými a Spojenými státy americkými za účelem spolupráce v ochraně a zlepšení životního prostředí v pohraniční zóně. Toto bylo formulováno v La Paz 14. srpna 1983 a bylo účinné, když se objevila výše zmíněná fakta.

Zmíněná dohoda zavazuje oba státy ve všeobecném smyslu spolupracovat v oblasti ochrany životního prostředí v pohraniční zóně a pokládá základy pro spolupráci týkající se ochrany, zlepšení a uchování životního prostředí a problémů je ovlivňujících.

Princip spolupráce zahrnuje povinnost vyměňovat informace vztahující se k ochraně životního prostředí a podniknout činnost směřující k dalšímu průzkumu, obdržet technickou a finanční pomoc, založit programy informovanosti o životním prostředí, atd. Tyto činnosti jsou vykonávány na regionální úrovni v pohraniční zóně.

Dohoda rovněž obsahuje princip prevence škod na životním prostředí přesahujících hranice, specifikovaný v závazcích států činit nezbytné kroky k prevenci, omezení a skoncování se zdroji kontaminace v příslušných územích, které by mohly působit v pohraniční zóně druhé strany.

Ve shodě se zásadou 21 Stockholmské deklarace z roku 1972 jsou státy zavázány zajistit, že činnosti vykonávané v rámci jejich jurisdikce nebo pod jejich kontrolou nezpůsobí škodu na životním prostředí jiných států nebo na územích ležících mimo hranice jejich národní jurisdikce.

Tato zásada tvoří páteř mezinárodního práva a je právně vynutitelnou povinností vyplývající z obligatio concludendi sousedících států, vedle toho umožňuje vznik odpovědnosti, pokud se objeví její porušení. V každém případě tato zásada podporuje naplnění základních povinností týkajících se konzultací, informací a oznámení všech aktivit, které by mohly mít značný vliv na přeshraniční životní prostředí.

Na tomto základě mají státy společné, ačkoliv odlišné odpovědnosti. Co se týká Spojených států, kromě závazku spolupracovat měly zvláštní povinnost nezpůsobovat žádné škody na přeshraničním životním prostředí, proto byly povinny kontrolovat rizika svých aktivit, které by mohly způsobit kontaminaci v pohraniční zóně.

Co se týká mexického státu, skutečnosti uvedené v bodě „Pozadí“ dokazují, jak mexická vláda opakovaně nevyhověla mezinárodním ustanovením týkajícím se spolupráce v oblasti životního prostředí s ohledem na ochranu a zlepšení životního prostředí v pohraniční zóně a povinnosti předcházet škodám na životním prostředí v pohraniční zóně.

Jak Psillo-Mazzeschi zdůraznil, povinnosti států jsou typické povinnosti týkající se ochrany životního prostředí a vyžadují aktivní chování ze strany státu s cílem předcházení škodám a jejich neexistence zakládá odpovědnost.

Mexická vláda se chová tolerantně a svolně, co se týká dovozu nebezpečného odpadu ze San Diego, Kalifornie, USA, za výhradním účelem jeho uložení v úložišti toxického odpadu v Hermosillo. Takovým jednáním stát zaujímá negativní stanovisko, v jehož důsledku mlčky přijímá nezvyklý dovoz tohoto odpadu, a je tak v rozporu s Dohodou o zlepšení životního prostředí z roku 1983. Musí být řečeno, že takováto shovívavost nezbavuje Spojené státy mezinárodní odpovědnosti, protože se zabýváme porušením pravidel *ius cogens* jako obecné spolupráce a povinnosti předcházení aplikované v oblasti životního prostředí.

Pro účely tohoto případu výše zmíněné znamená, že strany musí prozkoumat na společném základě důsledky vyplývající z toho, že odpad byl uložen v životním prostředí, a zejména musí dosáhnout uspokojivého řešení, pokud jde o vrácení odpadu a plnou nápravu životního prostředí na obou stranách hranice, jelikož obě přispěly ke zhoršení životního prostředí (Mezinárodní

soudní dvůr se uchýlil k principu spolupráce ve svém rozhodnutí z 25. září 1997 v souvislosti s případem Gabčíkovo – Nagymaros).

4. Povinnost Spojených států dodržovat vlastní legislativu

Strany musí spolupracovat, aby řešily problémy životního prostředí společného zájmu v pohraniční zóně. Spojené státy prostřednictvím Agentury na ochranu životního prostředí a Mexiko reprezentované Ministerstvem federální vlády pro životní prostředí, přírodní zdroje a rybolov, které nahradilo bývalé Ministerstvo pro městský rozvoj a ekologii, musí čelit nápravě škod koordinovaným způsobem na základě nynějších bilaterálních dohod, kterými se zavazují ke spolupráci v dobré víře, že budou vyjednávat a připravovat dohody, týkající se problémů kontaminace ovzduší, země a vody v pohraniční zóně.

Úspěch tohoto řešení bude záležet na ekologickém uvědomění a dobré vůli obou států jako subjektů mezinárodního práva. Není složité předpovídat, že tento způsob řešení problému je neuspokojivý v případě, že škody vyžadují okamžitou nápravu.

Nový přístup vnáší světlo na nové řešení, které umožní shledat odpovědným stát nebo, pokud to bude vhodné, jednotlivce a které by mohlo umožnit oběma prosadit navrácení nebezpečného odpadu do místa původu a povinnost vyčistit a plně napravit škodu způsobenou na životním prostředí.

Zkoumáme-li fakta, vidíme, že nebezpečný odpad vznikl kvůli činnosti společnosti kontrolované Spojenými státy. Následné umístění a nesprávné zacházení s nebezpečným odpadem způsobilo na mexickém území škodu na životním prostředí takového rozsahu, že obsahovala kontaminaci země, ovzduší a vodní cest jako následek prosáknutí, stejně jako bylo možným zdrojem škody na území Spojených států. Kontaminace tedy neměla vliv pouze na životní prostředí ve Spojených státech, ale je také možné, že američtí spotřebitelé by mohli konzumovat produkty vypěstované v kontaminované zóně, kde došlo ke škodě.

Zdálo by se logické, že Spojené státy, jejichž území slouží jako základna pro činnosti, které jinde způsobí škody na životním prostředí, nebo pod jejichž kontrolou jsou takové činnosti vykonávány, by měly být odpovědné za výslednou škodu. Kontrola vykonávaná vyvážejícím státem nebyla omezena jen na administrativní činnost, ale měla povinnost zajistit, že s odpadem vzniklým činností společnosti umístěné na jejím území bude nakládáno ekologicky a racionálně. Nesplněním této povinnosti jsou shledány odpovědnými za škodu vyplývající z přepravy přes hranice.

Ve Spojených státech existuje národní fond pro ochranu životního prostředí, Fond pro odpovědnost za nebezpečné látky, který byl založen v roce 1980 a je spíše známý jako Americký superfond. Ten zakládá integrovaný systém odpovědnosti za životní prostředí, protože na jedné straně umožňuje nápravu životního prostředí a na druhé zakládá systém objektivní odpovědnosti, kdy je stát schopný pokrýt náklady vzniklé během zajišťování ochrany životního prostředí, stejně jako rychlou a zaručenou nápravu škod na životním prostředí. Úkolem

superfondu je pokrývat náklady na uklizení uloženého odpadu a náklady na nápravu přírodních zdrojů ovlivněných kontaminací.

Ohlédneme-li od odpovědnosti státu, je možné hledat individuální odpovědnost, jinými slovy odpovědnost společnosti, která provedla dovoz.

Americký zákon o komplexním ručení za životní prostředí, náhradu a odpovědnost z roku 1980 (C.E.R.C.L.A.) zakládá systém objektivní odpovědnosti, která může mít zpětnou účinnost a která je založena na principu solidarity mezi stranami potenciálně odpovědnými, pokud jde o veřejné orgány.

Paragraf 9607 písm. a) C.E.R.C.L.A. definuje jako potenciálně odpovědné strany následující:

„1. Vlastník nebo uživatel plavidla nebo zařízení, z kterého nebo ve kterém vznikají nebo jsou uvolňovány nebezpečné látky,

2. vlastník nebo uživatel zařízení, kde jsou eliminovány nebezpečné látky,

3. vlastník nebo držitel nebezpečných látek, který zařizuje převoz s přepravcem za účelem eliminace nebo stejného nakládání v zařízení vlastněném nebo užívaném třetí stranou,

4. osoba, která souhlasí nebo souhlasila s dopravou nebezpečných látek do zařízení, které tyto látky upravuje nebo eliminuje.“

Proto lze prohlásit, že stranou odpovědnou za škodu je současný majitel mateřské společnosti (ALCO PACIFIC, INC., ze Spojených států) s tím, že bude možno aplikovat C.E.R.C.L.A. ze dvou důvodů: zaprvé protože ve společnosti vznikaly nebezpečné látky a zadruhé protože podmínky, za kterých byl uskutečněn vývoz zakládají potenciální škodu, přímo ovlivňují území a ovzduší ve Spojených státech, stejně jako spotřebitele v této zemi.

Pokud bude současný majitel společnosti ALCO PACIFIC, INC., ze Spojených států prohlášen za insolventního nebo jestli nebude do šedesáti dnů nabídnuta uspokojující náhrada, superfond od toho okamžiku použije své zdroje k nápravě kontaminované zóny a poté podá žalobu o nápravu proti společnosti nebo jednotlivci, který způsobil škodu, a užije antedatovanou a solidární objektivní odpovědnost vůči potenciálně odpovědným subjektům.

Dne 18. listopadu 1996 soudce Charles Horan dal souhlas s užitím 2 miliard dolarů z pokuty 2,5 miliard dolarů uložené na dopravní společnost S. R. S. QUEMETCO za protiprávní převoz olovené zamořené půdy do ALCO PACÍFICO, S. A. de C. V. Předpokládáme, že použil toto ustanovení C.E.R.C.L.A., proto by bylo vhodné vznést nárok proti mateřské společnosti před soudem Spojených států nebo před tímto soudcem, aby rozhodnutí mohlo být vykonáno, alespoň co se týká soudce nebo soudu s pravomocí vyslyšet tento případ.

5. Nezákonost úložiště CYTRAR

Nakonec se musíme podívat na poslední stadium nakládání s odpadem, které zahrnuje převoz z „El Florido“ Ranch do úložiště CYTRAR. Tato fakta zakládají odpovědnost mexic-

ké vlády na vnitrostátní úrovni a mohou také mít mezinárodní význam v souladu s nyní platnými ustanoveními.

Stát se nemůže zprostit odpovědnosti přenesením odpovědnosti na ALCO PACÍFICO, S. A. de C. V., jehož majitel v té době vyhlásil úpadek, a prohlásit, že společnost nesplnila svou zákonnou povinnost vrátit zmíněný toxický odpad, kolem 12 300 metrů kubických nebezpečného odpadu získaného ve Spojených státech podle současného dovozního systému a asi 18 000 metrů kubických kontaminované půdy, do země původu, jmenovitě Spojených států, aniž by předložila příslušný právní základ takovéhoho důsledku.

Mexická vláda odpovídá městu Hermosillo, protože zaprvé dovolila postavit úložiště ve vzdálenosti od města, která nebyla povolená mexickým nařízením z roku 1988, a zadruhé dovolila užívat úložiště od roku 1996 podle úpravy z roku 1993, která přísně zakazuje eliminaci odpadu v úložišti umístěném méně než 25 kilometrů od nejbližšího města, a umístila odpad v úložišti, které je od roku 1994 určeno pouze pro odpad z průmyslového odvětví, čímž ohrozila zdraví lidí z Hermosillo.

Nemůže být také zproštěna odpovědnosti prohlášením, že převoz odpadu do úložiště CYTRAR byl proveden v rámci zmocnění uděleného samotnou vládou. Plnění povolení uděleného veřejným orgánem nemůže potvrdit beztrestnost chování v případě nebezpečné činnosti, která může ohrozit zdraví města a způsobit škodu. Vláda si je vědoma toho, že těžké kovy se nestanou chemicky stálými tím, že odpad byl uložen ve stavu, ve kterém byl přivezen, a poté pouze zahrnut půdou.

Vláda nesplnila svým rozhodnutím „přemístit“ úložiště závazek účinně napravovat škody na životním prostředí, k čemuž je zavázána, protože toto úložiště odpadu je nezákonné vzhledem k tomu, že nesplňuje podmínky stanovené v předchozí mexické právní úpravě ochrany životního prostředí se zpětnou účinností a protože půda nebyla vyčištěna.

Toto chování ze strany státu ho činí odpovědným za skladování nebezpečného odpadu v úložišti CYTRAR, neboť současně je národní úprava ochrany životního prostředí účinná před národními soudy.

Ve stejné době stát porušuje povinnosti vyplývající ze Severoamerické dohody o spolupráci v oblasti životního prostředí z roku 1993 uzavřené mezi vládami Kanady, Spojených států mexických a Spojených států amerických.

Dále musíme zdůraznit, že na základě odvolacího řízení pro nápravu před Odvolacím okresním soudem ve státě Sonora proti řízení, jež zamítlo odvolání o přezkoumání vedené proti zmocnění, o němž jsme se zmínili, mexická vláda odmítá stranám zainteresovaným v procesu oznámit, v které části území je plánováno zřízení nového úložiště nebezpečného odpadu.

Takové chování ze strany mexické vlády by mohlo zakládat odpovědnost státu za porušení vznikajícího principu v mezinárodním právu životního prostředí, jakým je princip účasti

obyvatel, který zahrnuje povinnost státu informovat své občany o stavu jejich okolního životního prostředí.

Podle národní právní úpravy by všichni lidé měli mít přiměřený přístup k informacím o životním prostředí, které mají k dispozici veřejné orgány, včetně informací o potenciálně nebezpečných materiálech a činnostech v jejich obcích, stejně jako možnost podílet se na rozhodovacím procesu a mít efektivní přístup k právním a administrativním řízením, náhradě za škody a relevantnímu odvolání.

Stát je rovněž zavázán jednat v souladu s touto obecnou povinností na základě čl. 6 Severoamerické dohody o spolupráci v oblasti životního prostředí mezi Kanadou, Spojenými státy mexickými a Spojenými státy americkými z roku 1993, která upravuje přístup soukromých osob k řízení o předpokládaném porušení zákonů a nařízení o životním prostředí.

6. Problémy týkající se jurisdikce sporu

V souladu s naším názorem profesor Eckhard Reh binder navrhuje nutnost právního základu pro extraterritoriální účely odpovědnosti založené na C.E.R.C.L.A.

Abychom dosáhli řešení opírajícího se o mezinárodní právo veřejné, měli bychom připomenout soudní uznání zásady odpovědnosti a náhrady škody a principu prevence za škody na přeshraničním životním prostředí od případu Trail Smelter z roku 1941 a Lake Lanoux z roku 1957, které jsou jasným důkazem mezinárodní praxe toho, co může být aplikováno na důsledek možného plnění bilaterální dohody mezi Spojenými státy mexickými a Spojenými státy americkými s ohledem na spolupráci v ochraně a zlepšování životního prostředí v pohraniční zóně, formulované 14. srpna 1983.

Z jiného pohledu bychom našli případy odpovědnosti státu vyplývající ze škod způsobených činnostmi mezinárodním právem nezakázaných, které mohou být nazvány „mimořádně rizikové“ nebo „abnormálně nebezpečné“ činnosti, jako právní základ.

ZÁVĚRY

1. Co se týká podstaty

Na základě těchto úvah je požadavek mezinárodní odpovědnosti státu založený na Basilejské úmluvě z roku 1989 o kontrole a pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování uzavřen – proto, aby bylo dosaženo odpovědnosti, je nutné opustit tradiční prostředky nápravy užívané v mezinárodním právu, jelikož se ukázaly jako nedostatečné.

Naše domněnka má nepochybně všechny prvky k tomu, aby bylo dosaženo mezinárodní odpovědnosti obou států na základě porušení principů spolupráce v oblasti životního pro-

středí a prevence škod na přeshraničním životním prostředí jednohlasně přijatém mezinárodním společenstvím a Mezinárodním soudním dvorem, což by byla záruka právního základu pro podporu mezinárodního úsilí proti takovým činům.

Vhodná prevence a ochranná opatření v oblasti životního prostředí vyžadují, aby rozsah odpovědnostních mechanismů aplikovatelný na tomto poli byl rozšířen pomocí zesílení nových trendů v záležitostech odpovědnosti a uznáním, že státy mohou být shledány odpovědnými za činnosti vykonávané soukromými jednotlivci v rámci své jurisdikce a kontroly na základě toho, že odpovídají za své vlastní činy, týkající se porušení mezinárodních povinností, aby byl zajištěn stálý dohled a ochrana.

Protože chybí mezinárodní pravidlo, uspokojivým řešením problému odpovědnosti za škody na životním prostředí způsobené státy je shledávat státy mezinárodně odpovědnými ve smyslu činů nezakázaných mezinárodním právem z důvodů dříve uvedených. Co se týká praxe států, přikládáme pozornost faktu, že existují nároky na mezinárodní odpovědnost mezi státy a že přetrvávají problémy, pokud jde o právní otázky přiměřených trestů.

Ve vztahu k projednávanému případu doporučujeme řešení, která umožňují plnou nápravu škody prostřednictvím Amerického superfondu. Možnost aplikace C.E.R.C.L.A. na anetadatované a objektivní bázi zakládá odpovědnost mateřské společnosti zajistit téměř okamžitě plnou nápravu kontaminace, což je nejdůležitější úvahou v tomto případě.

Dále, chování mexického státu ve vztahu k úložišti nebezpečného odpadu CYTRAR způsobilo škodu na životním prostředí, která vystavuje zdraví a život lidí z Hermosillo vážnému riziku. Se zřetelem k tomu je možné žádat, aby stát napravil škody způsobené na životním prostředí, včetně zvláštní povinnosti vrátit nebezpečný odpad do místa původu.

Zásada 1. Stockholmské deklarace výslovně stanoví, že „lidstvo má základní právo používat vhodné životní podmínky ve kvalitním životním prostředí“, proto jakékoliv porušení této zásady musí být mezinárodně odsouzeno.

2. Co se týká řízení

– Orgány města Hermosillo mohou žádat, aby mexická vláda odstranila úložiště CYTRAR, a také, aby odstranila a řádně naložila s odpadem zde uloženým.

– Spojené státy by měly financovat tuto operaci a operaci týkající se zbývajícího odpadu stále uloženého v „El Florido“ Ranch.

– Za zmíněným účelem by se mexické orgány měly obrátit na americký EPA.

– Mohou navrhnout, aby Mezinárodní soud pro arbitráž a smír v oblasti životního prostředí působil jako prostředník.

– Pokud nebude věnována pozornost jejich žádostem, měly by vznést formální žádost před soudy Spojených států.

– Pro tento účel jim může poskytnout právní pomoc tento soud.

Na žádost Sekretariátu Mezinárodního soudu pro arbitráž a smír v oblasti životního prostředí máme čest předložit tento poradní názor.

HH. MM. CC. Ramón Martín-Mateo (zpravodaj), Eckhard Rehbinder, Mary Sancy, Eduardo A. Pigretti a Ricardo Zeledón (členové), všichni členové Komory poradců za tímto účelem zřízené.

San Sebastian, 7. dubna 1999

Demetrio Loperena ROTA
zástupce generálního tajemníka